

Број
20
пара

БАЛКАНСКИ РАТ

Број
30
филира

УРЕДНИШТВО:
Краља Милана ул. бр. 2. ТЕРАЗИЈЕ

У СЛИЦИ И РЕЧИ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДУШАН МИЛ. ШИЈАЧКИ

Излази сваке недеље. Ванредно по потреби. — Претплата тромесечно два динара.

Генерал МИХАИЛО ЖИВКОВИЋ
Командант IV. армије — Ибарске Војске

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

оружје управља против својих савезника, да би њихова права згазила и силом уништила, уништавајући тако свети циљ заједничке борбе.

Услед овакво *печувног* понашања Бугарске, дужност осталих савезника била је јасна. Они су имали да бране ранг, који им припада и да одрже савез, да би једном учинили крај ненаситоме држању својег негдашњег савезника и да заштите своје интересе *сузбијајући захтеве за хегемонијом* и гарантујући тако равнотежу међу државама, која је толико потребна за хармонично живљење једних поред других.

Грчки народ, у тесноме споразуму са Србијом и Црном Гором и са поверењем у светињу ствари лаћа се опет оружја и *отпочиње изнова борбу за своје олтаре и своје огњиште*. Свој позив упућујем мојим трупима на води и на суву, које су учиниле Грчку великом, да *наставе ову племениту борбу, да би браћу, ослобођену турскога тиванства, спасли новог страха ропства, које им прети*.

Јелински народ непоколебљивом веровању у своју моћ, своје право и јунаштво своје војске, која је своје име увенчала славом и Грчку понова подигла на висину њезиних хероичних традиција и њезине сјајне историје, јелински народ — ја сам у то потпуно уверен — неће презати ни од једне жртве за успех нове борбе која допуњава и гарантује дело првога ослобођења. И ова борба има благослов Божији као и прва, и ја призивам његову милост.

Живела Велика Грчка!
Живео грчки народ!

КОНСТАНТИН

Наше војсковође

† КРАЉ МИЛАН I.

Данас када смо се сви уверили, да пут на Косово води само преко Софије и Велбузда, право је, да се сетимо и сени човека, који је први до тог уверења дошао и за то деценијама, како сада видимо, неоправдано осуђиван. Сада после освете Сливнице код Штипа и Кочана мирно ће у српској земљи почивати његове српске кости, а дух његов у овим борбама лебдео је пред победоносним српским легионима и показивао је пут онима, који су те легионе водили, оним многобројним славним официрима, које је српској војсци Он спремио и као Краљ и као командант активне војске.

ПЕШАДИЈСКИ ПУКОВНИК **Милован Недич**
КОМАНДАНТ МОРАВСКЕ ДИВИЗИЈЕ ДРУГОГ ПОЗИВА

Пукoвник Недич с поносом за себе може рећи, да је он у српско-турскоме рату био међу најсрећнијим војсковођама. Добијао је најтеже задатке и увек је извршавао са невероватном лакоћом и потпуним успехом. Он је први имао борбу на Мердарима, он је први избио на Косово, он је борбом заузео Кичево, а у борби на Битољу његова се дивизија славно понела на Облакову. Труди и успеси његови награђени, су тиме, што му је дато највеће ратно одликовање Карађорђева звезда с мачевима.

И у овом другоме рату Недич се са својом дивизијом славно понео о чему ће доцније бити више речи, пошто су сада војне операције још у току, па би било незгодно износити распоред наших трупа.

Недич је постао официр 1889. године. У 19. класи он је био други у рангу, а на вишем курсу, који је са четвртог класом довршио 1894. године, био је први у рангу.

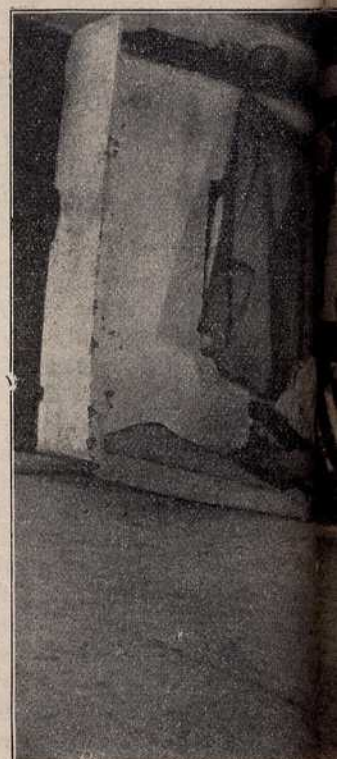
СА БОЈНИ

Стојан М. Протић
Министар унутрашњих дела

Јоџа П. Јовановић
Министар грађевина

Одмор при

Слика приказује бивак наше ротинска празна кућица у којој се налазе офицери. На земљи седе, а испред њих стоји стола за којим ручају, што је

Из Нов

Из Новопазарског

Слика ова представља један роти лини. На слици се види велики кит који је воденица, а које

ГА ПОЉА

после битке

официра на бојноме пољу. Си-
се као паше распртили наши
дан сандук им служи у место
тога дана сиротињски нашло.

Србије

Пријеполје

ман кутак лепе пријеполске око-
тачки дрвени мост преко реке, крај
помељари са стоком.

Љуба Јовановић

Министар просвете и црквених послова

Артиљ.-технички пуковник Радивоје Војовић

Министар војни на расположењу

Наши јунаци

ПЕШАДИЈСКИ КАПЕТАН I. КЛАСЕ
Бранислав Милосављевић

КОМАНДИР I. ЧЕТЕ, II. БАТАЉОНА, XII. ПУКА
ЦАРА ЛАЗАРА.

Капетан Брана учествовао је у свима борбама од Преполца до Драча, коме је он био први управник. Примајући под своју управу град Драч капетан Брана је упутио грађанима овај проглас:

„Драги Драчани! Српска војска Његовог Величанства Краља Србије Петра I. дошла је у ваш лепи град, да донесе слободу, једнакост и братство свима грађанима града Драча.

Својим доласком, ми Вам доносимо: путове, железнице, културу, писменост, просвету, материјално благостање и потпуну слободу вероисповеди.

Поздрављајући Вас драги Драчани, позивам Вас да се нашој војсци покоравате, за сада вам одређујем, за председника општине Петра Ђурашковића; за чланове одбора Христа Спиру, Мехмеда ефендију и т. д.“

Својим тактичким држањем и умешношћу брзо је стекао симпатије и поштовање Драчана.

Са својом четом учествовао је у умирној побуњених арнаутских села, па је и ту с врло мало жртава показао врло лепе резултате, те је предложен и за унапређење и за одликовање.

И у овом рату с Бугарима одликовао се јуришећи на челу своје чете на најопаснијим местима.

Капетан Бранислав је свршио 29. класу Војне Академије с одличним успехом, а по том је вишевојничко образовање добио на вишем курсу. То је интеллигентан војник од заната и врло симпатичан друг, строг али правичан старешина.

Ослобођење Вучитрна

Војновић Милош на поље се даже,
Барјаке виде, чу чудноват јек.
Борије снажне примичу се ближе,
Ново је доба, нови свиће век.

Андра Гавриловић.

У логору V пука II позива жагор. Први батаљон спрема се за полазак ка Вучитрну. Пушке симетрично распоређене у купама по водовима висиле су о десном рамену. Војници су се журно спремали, командири чета постројавали водове, командант журно издавао наређења. Дошао је и вод коњице који је придодат батаљону.

У даљини се оцртавала, у јасно јесењој ноћи, силуета Бутовца и Драгомана, где је јуче вођена упорна борба пред Приштином. Једва се назирао хоризонт, који се чак тамо на Гази Местану оцртавао са земљом. Преко неба, на коме као да умиру звезде, навлачили се облаци и наговештавали кишу. Ноћ хладна и мрачна спуштала се по путу, по брдима, преко Косова и полако скривала удаљене предмете.

Батаљон се крете у девет сати. У другој колони као теретни влак, гмизали су војници уморни од јуче рањег пута и борбе друмом за Приштину, у дугом реду, са потмулом лупом точкова, кретала се пољска артиљерија, вучена од коња високих као брда на којима су седели војници, и крепким масивним бочевима шибали их по боковима.

Поче ретка па све јача ситна јесења киша. Хладне капљице падале су на: руке, лице, за врат и клизиле низ кичму. Војници увукли вратове у рамена, газе по раскаљаном путу пуном барица, у које сипа и шуми киша. Чуло се само шљипање обуће из које је пиштала вода и нехармонично звецкање чутурица и порција. Коњи оборили суморно главе чак до земље и предали се судбини. Низ сапи, бокове и ноге јурила је вода у млазевима. Једва се назирао вијугав пут кроз мочар и густ мрак, у коме се губило чело колоне.

Пролазимо кроз пуста арнаутска села десно и лево. Тужно су се оцртавале слике напуштених кућа са тршчаним крововима, као да су напуштене пре незнатног времена. Ни пас да зарежи.

Батаљон стаде. Неколико пустих кућа и пола разрушених, са иструлелом грађом, растурених без реда. Отковане даске, размахиване ватром, лупале су о зидове и крчали стари нахерани диреци.

Киша беше стала. Војници се почеше набијати у просторије савладани умором и сном. Сваки је осећао радост, што ће после шест сати пута наћи одмора неколико тренутака.

Неко легао савијен у клупче, неко наслонен на зид и подупрт пушком, неко сео и заспао одмах. Још мало па се само чуло дубоко дисање уморних војника, тихо жуборење Ситнице и монотона грижење тврдих јечмених зрна под јаким коњским зубима. На небу иза једног руба мрког облака појави се месечев рог, као да је хтео да види толико жељене српске војнике како преко Косова хитају старом граду Војновића.

Освану леп дан. Блесну светлост јесењег сунца и бљештала је расплинута по малим барицама, по капљицама на пола увелој трави и по Ситници, која се као дуга вијугава сребрна жица губила тамо ка Вучитрну, куда је хитао наш батаљон.

Весео и ведар дан поткрепи и раздрага војнике. Из дубине колоне чула се песма и преносила кроз батаљон. Наше Мачване и Гласавце подсећало је Косово на њихове равнице око Дрине и Саве, на зелене ливаде, њиве и дубраве; на аде и воденице на Сави, тихо заплускивање весла и клизање чамца по глаткој површини. Из далека угледамо Вучитрн. Висока мунарета штрчала су у вис, црте кућа од непечене цигле давале

су тужан и суморан изглед. Арнаути скупљени у гомилице, гледали су нас са неискреном мирноћом и равнодушномшћу.

„Тако је Бог хтео Реџепе“, рече један своме другу гласно и лепо српски.

Коњички вод уђе у Вучитрнске улице прљаве и криве са испроваљеном калдрмом, као да је јуче њима пројурила бујица и однела собом земљу и камење.

Срби изашли, чисто не верују да смо ту, скидају капе, са очима пуним суза довикују нам: „Добро нам дошли браћо Срби“, извлаче војнике из колоне, грле их и љубе. Мали Српчићи трче весело кроз батаљон, радознано загледају пушке и војничку опрему. Арнаути су ћутали и мирно предавали пушке.

У старој цркви у полутами стоји постројена чета војника. Тихо пуцкарају и трепере мали пламичци у кандилима пред свечевим главама. На чирацима и у наоколо диже се дим од свећа, које осветљавају гараве зидове. Мирише тамњан и диже се више наших глава, подсећајући нас на празнике и безбрижне дане. Према светлости од свећа светлуцају се ножеви на пушкама и бацају по плочама мршаве сенке. Напољу бруји звонно, увезано конопцима за довратак од улаза, које је дотле било негде прикривено. У правом реду стајале су жене и људи са танким жутим воштаницама у рукама и предани молитви, молили су се за душе Лазара и Милоша.

Напољу нас окружише са свих страна, као да су се бојали да ћемо им побећи и гледали у нас, као у нешто послано од Бога да им донесе спас.

На једном се извише дечији гласови:

Радо иде Србин у војнике.

Све се очи напунише сузама. Војници су плакали као деца. Неко пустио пушку па обема песницама трља очи, неко се окренуо у страну да му се не виде сузе, неке су јуриле низ лице и падале на прљав шињел. Деца су певала слободно ову песму, коју су можда морали кријући да уче, чекајући дан за њу. Један се малишан попео на зид, дохватио клатно од звона и силно њиме лупа. На свима лицима, по прозорима и крововима, по ливадама и њивама огледала се ведрина и веселост, као да је свуда писало: Слобода, Слобода!

Живела Српска војска, Живео Српски Краљ! А кроз ову ломљаву од гласова пробијала је дечија песма:

Пушка пуца а топови ричу,

А јунаци оружани вичу.

Ајте, Срби, хајте у војнике.

Где зелене беру лаворике.

10. јуна 1913. год. Призрен

Д. Милојевић

У данима славе

Свечано рухо, граде наш облачи,
Београђани, палите бакљаде!

Горди се, кличи, вечно горди граде,

Пред твојом славом сунце нек помрачи! . . .

...Васкрсавајте оци нам и деди

С имена ваших збрисана је пега

Срама и смрти, — нестало је свега

И историје и прљавих реди! . . .

Праштај' нам сени, презренога краља

Из региона небесних се крени,

Заплачи па се радуј и осмени

Слави и срећи презрених земаља! . . .

Свечано рухо, граде наш облачи,
Београђани, палите бакљаде!

Горди се кличи вечно горди граде,

Пред твојом славом сунце нек помрачи! . . .

Јунак на речи и делу

† Ђуба Јовановић

ОСНИВАЧ И УРЕДНИК „ПИЈЕМОНТА“

СЛАВНО ПАО ЗА ИДЕЈУ ЗА КОЈУ ЈЕ ЖИВЕО.

Косовска звона.

Ја вас слушам жудно, жељно из далека,
Гдје звоните свјета наша стара звона,
Про крвавих гора тоне ваша јека,
Одјекује земља небо васиона.

Час звоните страшно над крви крвника,
Што нас клаше мачем пет пуних вјекова,
Час плачете свето на гроб осветника,
Што падоше сјекућ' ланце од окова.

Бруји смјела пјесма вашијех звонара,
И с вама се стапа час тихо, час јаче,
Бруји света пјесма са ваших олтара
И радосно с вама наше робље плаче.

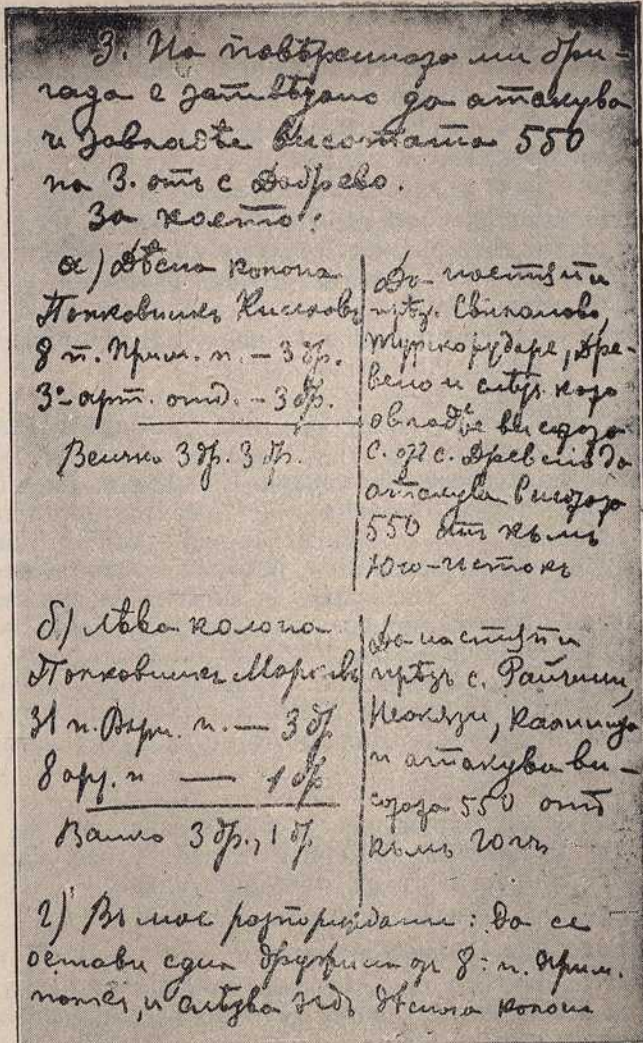
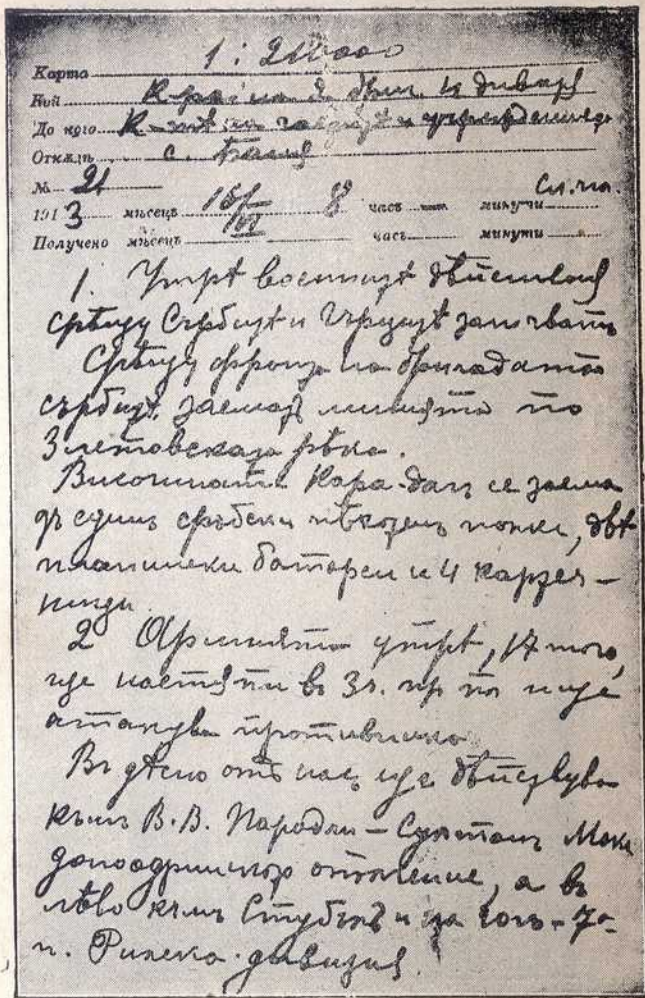
Звоните, с вама руска звоне звона,
И синови кличу моћног Албиона,
Синови великог ђајрона, Гледстона
И славнога Иге и Наполеона.

Звоните на радост свеславенског рода,
Звоните силно наша звона света,
Синула је жељна зора и слобода
На страх и трепет свих тирана свијета.

Михаило Мирон.

Историски докуменат

— Ко је мучки нападач —

У рану зору 17. јуна Бугари су преко Злетовске Реке мучки напали наше храбре трупе, а истовремено су целим светом протрубили, како су њих Срби изненадили и мучки напали и како се они само бране. Чак су имали дрекости, да после мучког напада улажу оштар протест код српске владе што су их, тобож Срби напали. Међу тим, Бог и срећа јуначка су хтели, да се врло брзо документима скине образина с мучких нападача. У блоку заробљеног бугарског артиљеријског потпоручника Ивана Магњева, који је заробљен, нађен је један историски докуменат који је за нас од неочењене важности јер је њиме несумњиво утврђено, да смо од Бугара мучки нападнути.

Тај докуменат је оригинална заповест команданта друге бригаде четврте бугарске преславске дивизије за мучки напад на српске трупе. Благодарени предусретљивости „Политике“, која је прва објавила тај докуменат, и ми доносимо факсимил ове заповести, као докуменат, који утврђује, да су Бугари не само први напали на нас, него да је заповешћу команданта бригаде предвиђен мучки напад и да је био израђен читав ратни план за изненадни и подмукли напад на целога фронта.

Поред тога документа, изјаве који је др. Магнов дао на своје саслушању, и многобројни покушаји са лажним парламентарима показују сву високост Бугара и сва најнижа средства којима се они служе, и за које су сада достојно кажњени

Овај историјски докуменат у преводу гласи:
 Карта 1:210.000.
 Ко шаље: Командант 2. бригаде 4. дивизије.
 Ко ме: Командирима делова и установа.
 Одакле: Село Бања.
 № 21,
 1913 годпне, месец 16/VI, 8. часова по подне.

1. Сутра отпочињу ратне операције према Србима и Грцима. Према фронту Срби чине линију дуж Злетовске Реке.

Вис Црњи Врх поседнут је једним српским пешачким пуком, са две брдске батерије и четири митраљеза.

2) Армија сутра, 17. ов. м., наступиће у 3 часа изјутра и напашће непријатеља.

Десно од нас дејствоваће, према Карадли Султан, македонско једренски добровољци, а лево од нас, ка Стубљу, и даље на југ, седма, рилска дивизија.

3) Повереној мојој бригади наређено је, да нападне и да освоји вис 550 м. западно од села Добрева.

Зато наређујем:

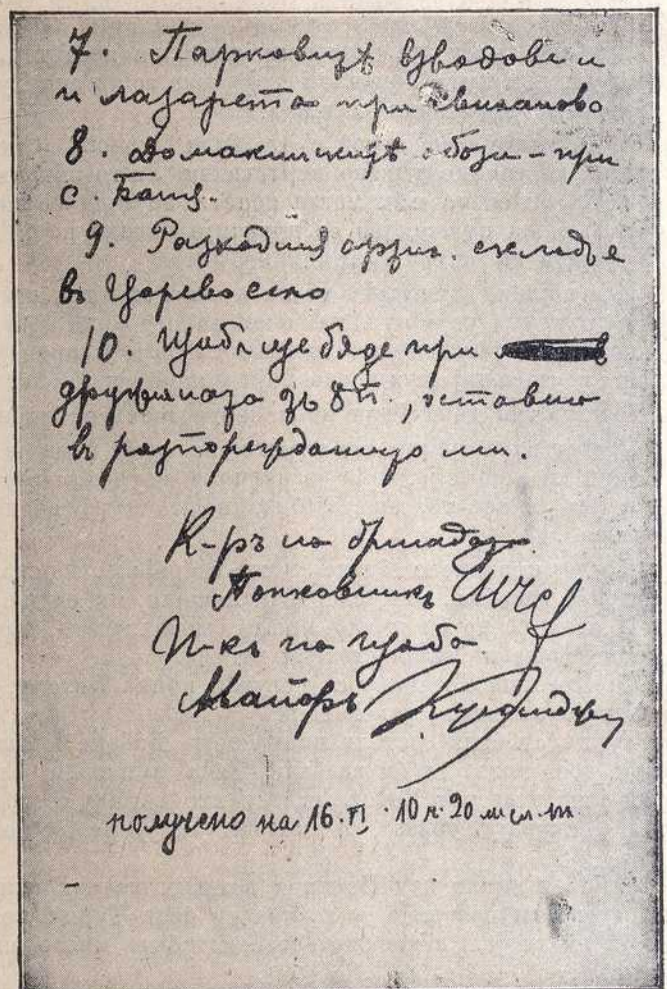
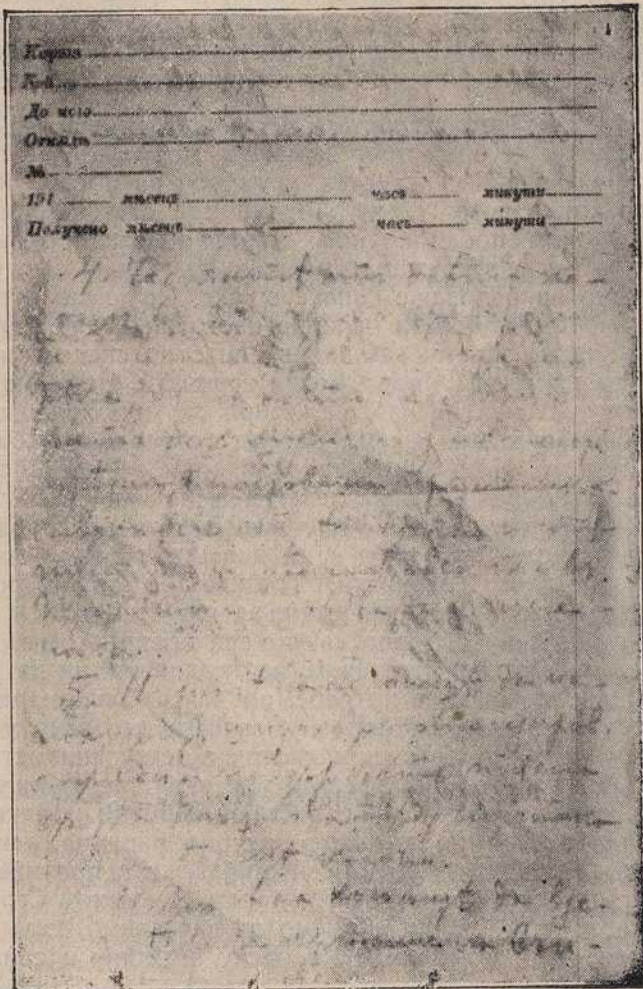
- а) Десна колона:
 - 8. приморски пук: 3 батаљона.
 - III артиљеријски дивизион: 3 батерије.
 - Свега 3 батаљона, 3 батерије.
 - Колона да наступи преко Свиланова—Турког Рудара—Древена, и пошто овлада висом северно од села Древена, да напада на к. 550 са југо-истока.
- б) Лева колона:
 - Пуковник Марков.
 - 31. варненски пук: 3 батаљона, 8 брдских топова: 1 батерија.
 - Колона да наступа преко Рајчана — Неокази — Калниште и напада к. 550 с југа.

На моме расположењу остаје један батаљон 8. приморског пука и креће се за десном колоном.

4. Делови обеју колона у 3 часа пре подне (сутра) да дођу до Злетовске Реке, којој да се приближе без шума, и да униште предње страже противника. Потом ће енергично наступати ка опредељеним им објектима. Непријатељ треба да се изненади.

б) Команданти колоне потпуно да искористе извиђа-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

чке делове и да одржавају тесну везу како међу собом тако и са суседним колонама.

6) Команданги колоне да предузму мере за обезбеђење пољских бокова.

7) Муницијска колоне и пољска болница да буду код села Свиладнова.

8) Профијантски возови код села Бање.

9) Артиљеријско слагалиште у Царевом Селу.

10) Штаб ће бити при осмом пуку на моме расположењу.

Командант бригаде, потпуковник. Енчев.
Начелник штаба, мајор Кустенцијев.

(Саопштено нам је 16-VI-10 ч. 20 м. увече).

Бој код Прилипа

— Од Табурна —

Битка код Прилипа ни по чему није слична са битком код Куманова, — она је друкчије врсте.

После заузећа Скопља, прва српска армија настављала је гоњење разбијене турске македонске војске, која је одступала долином реке Вардара. У Велесу без обзира на дивне позиције, Турци се нису задржали, него наставише одступање, само више не долином Вардара, већ окренуше југозападно према Прилипу. Та промена правца већ је сама собом наговештавала, да командант македонске армије намерава да ма шта предузме код Битоља, где је био још један свеж део турске војске, која још није била окусила ни поразе ни бегства. Пут за Битољ води преко Прилипа.

Српска војска прве армије Престолонаследника Александра упутила се ка Прилипу, по два пута т.ј. по путу који Велес право везује са Прилипом, и по путу који води кроз Криволак. Први је пут краћи од другог. Из Прилипа за Битољ има само један пут, долином реке Црне.

Двадесетог октобра прва колоне, која је ишла по првом путу, примакла се превоју Бабуне Планине, која лежи северо-источно од Прилипа т.ј. испред Прилипа на 12—14 километара. Висина је овога превоја око 1200 метара, а висина долине реке Десне, северо-источно од превоја и свега на 5 километара од њега, има 600 метара. Као што се види, врло велики успон. Исто тако и долина

реке, која протиче кроз Прилип, а извире испод тога превоја, има висину око 600 метара.

Ка превоју води кланац кроз који води вијугаст пут, врло рђаво одржаван.

По његовим странама уздижу се планински вулканисти врхови. Некоји од њих достижу висину до 1560 метара. Положај веома сличан као код Шипке.

Како превој исто тако и све бочне врхове били су заузели Турци. Извештаји су говорили да овде има око 20 тисућа Турака са неколико брдских топова.

Срби нису смели ни помислити да се користе пољском артиљеријом; брдских топова имали су мало, па ни њих нису могли изнети, јер од слободних висова није се могло доспети до висова које су били задржали Турци. Срби су једва били успели да изнесу свега два брдска топа, која ипак нису могли бити од стварне користи.

Није се могла искористити ни бројна надмоћност српске војске која је била скоро двапут већа од турске, јер се никако није могла развити. Такво је било земљиште.

Акцију је морала издржати једино пешадија, која је ипак била за јурише на висове, на којима су били Турци, сразмерно врло мале одреде: по две три чете не више.

Три дана узастопце заузимали су Срби превој и висове.

Три дана очајног, херојског нападања. Напад се вршио за нападом.

Прије колоне на 400—500 корака према непријатељ-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ском положају, али не може да издржи силан огањ, — одступа.

Прибере снагу, па опет напред, док, на посетку, после четири пет пута понављаних јуриша не изгони Турке из управо неприступних позиција.

А да знате само какви су то били јуриши! Одсеци и урвине, местимице управо вертикални. Уз то покривени снегом. Да би се на њих могли испети, војници се морају ослањати на пушке, јер се друкчије никако не би могли задржати на оштрим стрминама.

Иде војник, одунирући се на пушку, иде три четири корака, припуца који пут, па опет напред, опет три четири корака, и тако све до саме ноћи. Ту је и преноћио, да сутра настави тај исти посао, који је немогућно описати.

И тако три дана и три ноћи непрестаног нападања...

Трећег дана увече све турске позиције била је узела српска пешадија, која је венчана неузелом ратном славом, јер је све то, доиста, било нешто надчовечанско, недостижно.

После прилиске битке може се рећи: „Српска је артиљерија изврсна, али је српска пешадија и од ње боља!“ И овом се не би имало ништа више додати, јер се ничим не може појачати стварни утисак.

Са Прилипа Турци су се повукли према Битољу, где се већ најачко вршило утврђивање.

Турци су били застали на превоју Бабуне Планине највише због тога да би неколико дана задржали Србе, те још јаче утврдили Битољ, где су хтели, како се то каже, да „сачувају образ“, и ако ситуацију не би могли спасти.

Срби су имали код Прилипа великих жртава, али по неприступности положаја, у којима су били Турци, могли су Срби имати још више жртава и изгубити много више времена.

Сен легендарног српског јунака Краљевића Марка могла је бити задовољна. А Прилип је завичај Краљевића Марка

Легенда казује да је Краљевић Марко заспао и да ће се тек овда пробудити када дође дан српског ослобођења.

У време прилиске битке, вероватно, Марко се за тренутак пробудио: погледао како се његови Срби храбро боре, осмехнуо се радосним осмехом, па опет заспао, рекавши: „Ово још није све! Посао је мој и мој рад — у будућности!“

Министарство освете Косова и Сливнице

— Уз наше слике —

Петвековни сан српског народа остварио се. Турци који су нам на мачу узели најлепше земље потиснути су бајонетом из крајева, који су колевка славе наше. Јуначки су нас заробили, јуначки смо се сами својом снагом, без туђе помоћи пре једног века почели ослобођавати, а под владом Краља Петра и данашње српске владе довршено је српско ослобођење испод турског ига. Данас нема ни једнога Србина у турском ропству, а границе наше миле Отаџбине проширене су до Струме. У границе Нове Србије ушли су сви славни градови из велике прошлости наше, а да би оно што смо силним жртвама ослободили и што је наше од искона могли задржати морали смо се упустити у још један и то крвавији рат са ненаситим братом, коме се учинио већи комад у нашој руци. Осветили смо Косово, а да слава нашег непобедног оружја буде неокалјана истим потезом осветили смо и — Сливницу. На оружју српском нема више ни пега од помрачене славе. Ми смо данас први на Балкану благодарећи снази оружаног српског народа и мудрости оних, који брод Србије руководе у овим судбоносним данима, који су донели обнову Србије онакве каква је била када је била у напону своје снаге и славе.

На челу српске владе стоји у овај мах Никола Пашић, политичар велика искуства. Његову слику донели смо на челу 3. броја, а данас доносимо слике четири му одлична помагача у кабинету.

Стојан М. Протић, министар унутрашњих дела, један је од главних стубова овог кабинета. Човек велике енергије, пун знања и искуства, неуморан на послу, политичар који уме да гледа у будућност, стекао је за успехе у овом победоносном походу наше војске више заслуга но најзаслужнији војсковођа. Он је омогућио успешно напредовање српске војске, јер је као дугогодишњи члан кабинета највише настојавао, да се српска војска тако опреми, да задиви не само свет но и све нас, који ни сами нисмо могли веровати, да је малена Србија у стању да избаци четири стотине хиљада модерно наоружаних и свим ратним потребама снабдевених војника. Још више он је тај који је омогућио, да једна овако мала земља девет месеци издржава тако огромну војску, да је на време и увек тачно снабдевена свим потребама и то и до данашњег дана без реквизиције и без „расписки“. Годинама је Стојан Протић као министар финансија скупљао пару по пару у државну готовину и борио се као ала с бериђетом са свима; да се државна готовина не троши чак ни за најпрешније, неодложне потребе, но да се „беле паре чувају за црне дане“. Његова је заслуга, што смо у рат пошли са пуним државним касама, а осигурани материјално ми смо без бриге могли ући у рат верујући у сигуран срећан исход његов. Стојан Протић је активан политичар, који се као такав замерио многим, али није далеко тај дан, када ће и пријатељи и противници политички скинути капу пред радом и успехом Стојана Протића, коме највише имамо да захвалимо, што смо једновремено покајали и Косовску погибију и сливничку срамоту.

Љуба Јовановић, министар просвете и црквених послова, један је не само од најугледнијих чланова владе но и најистакнутијих јавних радника и научника наших. Као дуггодишњи председник Народне Скупштине он је стекао свеопште признање својим тактом и умешношћу у руковођењу скупштинских послова. Као научник особито је цењен, те је рано ушао међу академике и постао редовни професор Универзитета. Уман јавни радник, чији се рад увек клонио општем добру, он се показао у политици и на високим положајима као проницав, трезвен, одмерен и веома разборит, те је стекао свеопште признање и самих политичких противника. Љуба Јовановић има још једну добру страну. Без претеривања се може рећи, да је међу нашим државницима он један од оних, који се највише интересује приликама Срба ван граница Србије, и који те прилике међу нашим политичарима најбоље познаје. Нашавши се у ова бурна времена на положају столоначелника наше просвете Јовановић је, по високој култури својој, појмио своју дужност, и допринео је много ширењу просвећености у запуштеним крајевима нове Србије, који за свој културни напредак могу много очекивати, док просветном политиком у Србији управља тако просвећен и увиђаван Србин који је 1885. излагао своје груди овом истом данашњем непријатељу и у јуначком боју и рањен био.

Јоца П. Јовановић, министар грађевина, заузео је тај положај не само као стари угледни радикални првак, но и као одличан наш технички стручњак. У радикалној странци он давно игра врло видну улогу, као првак, који се силно залагао за успехе партије, и као човек који би по својој просвећености, стручној спреми и радљивости био добро дошао свакој странци. Раније је био председник крагујевачке општине, а сада је посланик крагујевачког округа. Стручном својом спремом он је дорастао за висок положај у ово време, које треба уз проширење граница да донесе и технички културни преображај наше Отаџбине.

Радивоје Бојовић, артиљериско-технички пуковник, стекао је великих заслуга за одлично наше артиљериско наоружање. На положају министра војног показао је велику административну способност, прибраност и ретку самосталност у послу. чега ради је сишао с овог положаја пре времена, чиме је више изгубила војска но он лично.

Бој на Рајчанском Риду.

Од Злетовске Реке до Рајчанског Рида. — Успеси српске артиљерије.

На дан 20. јуна 1876. године, објављен је рат Турској. Тога дана ове године довршио се сјајан српски напад на Рајчански Рид, који је досад био границом између нове Србије и нове Бугарске.

С околних висова чује се брза, нервозна топовска паљба. То наша артиљерија довршава уништење разбијенога непријатеља, који се не повлачи већ бежи безобзирце.

Одбивши 18 јуна мучки напад бугарске армије, предузет 17 онако остентативно и онако надмено, наша је војска на противниковим леђима ушла у његову земљу. Први задатак, који је ваљало решити, био је освојење Рајчанског Рида, који је наша војска и у рату с Турцима сама освојила, али који су Бугари на подао начин себи присвојили, протеравши отуда наше власти и нашу посаду. Да се не заостравају односи између савезника, примљена је онда Злетовска Река за границу, и Рајчански Рид је припао Бугарима.

И на реванш се није дуго чекало. На дан 20 јуна у 11. сах. пре подне предузет је напад на Рајчански Рид, а већ у 5 часова по подне виле су се на њему заставе наших пукова.

Рајчански рид је вис, који се налази на левој обали Злетовске реке и који се благим повијарцима непошумљеним и голим, спушта у саму реку. Падине, уз које је наша пешадија имала да се пење, представљају у ствари стрму равнину из физике, која је са виха могла бити у правом смислу брисана како из пушка тако и из топова. Бугари су за време ових дугих дипломатских преговора и својих мирољубивих уверавања, подигли читав низ утврђења и понамештали толико препрека нашем наступању, да би мање одлучна војска једва смела да рискује напад на овакав град. Рајчански Рид је, збиља, град који би могао бити брањен и одбрањен много мањом, али добром војском.

Бугари су на Рајчанском Риду и даље дуж Брегалнице искупили жалосне остатке своје IV армије, која се у ономадашњем нападу на наш стратегијски фронт бесмртно — обрукала Специјално на Рајчанском Риду била је чувена и у мирно време слављена рилска дивизија, о којој је њен командант 18. ов. м бугарској врховној команди послао овакав извештај: „Дивизија ми је разбијена. Борим се у одступању. Молим за даља наређења.“ Рилској дивизији придато је неколико бригада добровољаца и огроман број топова, пољских и хаубица. Оволика снага, на овако јаком положају требало је доиста, да покаже мало већи отпор.

Напад је почео артиљеријском припремом за наступање пешадије. Припрема је извршена тако сложено, тако методички и тако зналачки, да данашњи дан чини част нашој артиљерији, нашим артиљеријским официрима, који су славу свога оружја из наших ранијих ратова изнели у још јачој светлости. Покушаји бугарске артиљерије да с нашом завеже дуел били су бедни и изазивали осмех код наших пешака. Она се, док није била ућуткана, морала ограничити на пуцање без ефекта, на паљбу која је једино могла да подржи бугарску пешадију која је, запљускивана таласима нашега напада, премирала од страха.

Кад је наша пешадија кренула напред, наш напад

личио је на испрекидано дување ветра, под којим се бугарска одбранбена линија угибала док није прсла. Засипана шрапнелима под претњом непрекиднога приближавања једне пешадије, која је несумњиво готова да пође и на нож, бугарска је одбрана попустила у својим везама и у тренутку, кад су наши пукови избјегали на Рајчански Рид, на њему је, сем лешева, било неколико гомила које су по свој прилици, официри како-тако успели да задрже на положају.

Али и те гомиле нису биле ту да изјаве последњи отпор, да часно и до краја изврше дужност према својој Отаџбини. него да покушају једну подлу превару, која се у бугарским војним круговима, без сумње, сматра као особито духовито ратно лукавство, јер иначе не би у њиховој војсци била тако распрострањена.

Бугари, на име, одржавају у овом рату једну чудновату и у цивилизованом свету осуђену праксу. Чим виде да су осуђени на пораз и да часним путем не могу доћи до победе, они на својим позицијама истичу, у знак предаје, беле заставе, или у наш логор шаљу „парламентарне“, да поведу какве било преговоре. Кад се понуда од наше стране прими или док још „преговори“ с парламентаром трају, они врше потребна померања својих трупа и спасавају на тај начин оно, што се никад спасти не би могло, или, што је још чешћи случај, оспу плотунску и сигурну ватру на наше најближе трупе, које у правилној претпоставци да имају посла с часним противником напуштају борбену готовост и прилазе своме противнику с маслиновом гранчицом у руци.

Кад је 18. ов. м. бугарска офанзива почела да издаје, на нашу страну упућено је преко десет парламентарара с разним мисијама, а скорџ на целом бугарском фронту лепршале су се биле беле заставе. Парламентари су за тренутак укочили нашу акцију, а беле заставе су, можда, прогутале доста невиних жртва, али је одмах свима била јасна та нова тактика, коју Бугари нису могли научити ни од Немаца ни од Јапанаца, каквима су они пре рата желели да се представе на Балкану.

На Рајчанском Риду сличне понуде нису узимале у обзир, и оне трупе бугарске које су се усудиле сачекати јуриш наше пешадије, биле су просто уништене а оне, које су у дивљем бегству напуштале положај, десетковала је наша удружена пешачка и артиљеријска ватра, која и у овом тренутку појединим мацима испраћала неустрашине заточнике: „једне и недељиве Македоније“.

Операција против Рајчанског Рида ће доцније, кад буду објављене све њене појединости, заузети видно место у историји овога братоубилачкога рата. Њене су битне одлике: смишљен и целисходан распоред трупа; јединство мисли и јединство акције код команданата; истрајност, жилавост наше пешадије у ватри и њена офанзивна способност да противника ухвати за јаку; изванредна наша артиљерија и њена страсна жеља да се сва стави у службу пешадији, и најзад, дивна и невероватна свест о дужности, која је наше војнике водила у смрт.

М.

Ревизоре и продавце

молимо да нам одмах пошаљу новац за продате бројеве у прошлом и ранијим месецима. Неуредним продавцима бићемо принуђени да обуставимо слање листа док не измире своје дуговање.

Претплатнике молимо да обнове претплату, пошто је прво полгође истекло.

КОСОВСКИ ОСВЕТНИЦИ.

РЕЗЕРВНИ ПЕШАДИЈСКИ ПОТПОРУЧНИК

† Душан Максимовић

ВОДНИК XI. ПУКА IV БАТАЉОНА II. ЧЕТЕ.

СЛАВНО ПАО НА БРДИЦИ ПОСРЕДНО ИЗМЕЂУ 26. И 27. ЈАНУАРА 1913.

Јунак Душан родом је из Лужнице, окр. крагујевачки, где је свршио основну школу. Ратарску школу је свршио у Краљево. Био је врло добар друг, син, муж, отац и пријатељ. Уживао је љубав свију грађана и поштовање. На дан мобилизације био је већ на вежби.

На Малом Косову је био у виши куршума и славно се борио са својим командиром чете.

По заузећу Косова, Гиљана, Праштине, Феризовића стигли су у Призрен.

У Призрену њихов је батаљон ушао у састав Албанског Одред. Дотле је био у III батаљону III. чети, а ту га преместе у IV. батаљон II чете.

Прелазећи кршаве од Митрова дана до Св. Аранђела једва су стигли у Љеш.

Ту на мору је био све до 26 јануара. У битци на Брдица, борио се као храбар јунак, и пао је славно за своју Отаџбину.

Родитељи су у њему изгубили јединца сина, сестра брата, жена мужа, нејака дечица доброг и нежног оца, а Шумадија вредног радника и јунака.

Нека је слава славно палом!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS